

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1918 kl. 1 e. m.

Nr 136.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för folkhushållningskommissionen för finansiering av import till riket av vissa för folkhushållningen erforderliga förnödenheter.

I en till riksdagen den 31 maj 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 456 har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen, att användas för finansiering av import till riket av för folkhushållningen erforderliga förnödenheter, å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 115,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

Det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet är av följande lydelse.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson, anförde:

»Den 29 uti innevarande månad underskrevs i London av dit avsända svenska underhandlare avtal med vissa främmande makter rörande bland annat införsel till riket av betydande mängder för vår folkhushållning erforderliga förnödenheter. Under förutsättning att dessa avtal bliva ratificerade, uppstår fråga om beredande av medel för finansierandet av den sålunda i utsikt ställda importen. Ehuru avsikten är att för varornas inköp och hemforsling m. m. i viss utsträckning taga i anspråk den enskilda företagsamheten, är det nämligen uppenbart, att beträffande en avsevärd del av de avtalade varukvantiteterna staten själv måste träda in och direkt påtaga sig de med importen förenade kostnader och

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 10 saml. 65 häft. (Nr 136.)

bestyr. Det statsorgan, på vilket detta arbete närmast ankommer, är givetvis folkhushållningskommissionen.

Under sådana omständigheter och då vid beräkningen av det belopp, som tidigare på därom av Kungl. Maj:t i propositionen nr 406 till årets riksdag gjord framställning beviljats såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen, hänsyn icke kunnat tagas till den import, vartill utsikt nu öppnats, lär det vara nödvändigt att träda i författning om beredande av ytterligare rörelsekapital för kommissionen att användas för bestridande av kostnaderna för omförmälda import.

I skrivelse denna dag har folkhushållningskommissionen ock gjort framställning om att för dylikt ändamål ett rörelsekapital av 115 miljoner kronor måtte ställas till kommissionens förfogande. Skrivelsen är av följande lydelse:

»Sedan numera handelsavtal träffats mellan Sverige och vissa utländska makter, varigenom möjlighet öppnats för folkhushållningskommissionen att från Amerika eller dess allierade inköpa och hemfrakta spannmål, fodervaror samt andra varor, med vilka kommissionen tager befattning, får folkhushållningskommissionen hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för anskaffande av ett rörelsekapital till kommissionen å 115 miljoner kronor för denna imports bedrivande.»

I avseende å storleken av det för ändamålet erforderliga beloppet anser jag mig böra framhålla, att beräkningarna givetvis måste bliva i hög grad osäkra, särskilt med hänsyn till svårigheten att bedöma, i vilken utsträckning enskild företagsamhet och enskilt kapital kunna komma att för importverksamheten tagas i anspråk. Det av folkhushållningskommissionen äskade beloppet, 115 miljoner kronor, har emellertid beräknats så, att det avser att täcka endast de importkostnader, för vilkas bestridande enskilt kapital icke kan förväntas bliva disponibelt.

Jag biträder alltså folkhushållningskommissionens framställning och har i saken intet vidare att tillägga, än att det anslag, som för förenämnda ändamål kan komma att av riksdagen äskas och vilket torde få tagas i anspråk även för andra vår folkhushållning avseende förnödenheter, om vilkas införsel avtal eventuellt kan bliva träffade, torde böra såsom erforderligt redan under innevarande år uppföras å 1918 års tilläggsstat samt givas reservationsanslags natur. Beloppet torde böra utgå av tillfälliga lånemedel, vilkas anskaffande lär ankomma på riksgäldskontoret.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anhöll härefter att, av anledning till vilken han skulle senare återkomma, i detta sam-

manhang få lämna vissa meddelanden rörande av riksgäldskontoret planerade åtgärder för finansierandet av kristidskommissionernas rörelse samt anförde:

De medel, som tagits eller komma att tagas i anspråk för uppehållet av statens kristidskommissioners verksamhet, uppgå som bekant till synnerligen betydande belopp. För finansierandet av folkhushållningskommissionens, industrikommissionens och bränslekommissionens rörelse hava sålunda av föregående och innevarande års riksdagar beviljats krediter, uppgående till sammanlagt icke mindre än 435 miljoner kronor. Anskaffandet av de erforderliga medlen har omhänderhaft av riksgäldskontoret, som därvid hittills icke anlitat medverkan av någon annan kreditanstalt än riksbanken. Under sådana omständigheter hava de krav, som för finansierandet av kristidskommissionerna ställts på riksgäldskontoret och riksbanken, varit så stora, att desamma, jämsides med det likaledes högst betydande behovet av lånemedel för statens ordinarie funktioner, icke utan svårighet kunnat fyllas. Då fråga nu uppstått om beredande av ytterligare kredit för folkhushållningskommissionen till så avsevärt belopp som 115 miljoner kronor, har det därför ansetts nödigt att söka omlägga tillgodoseendet av kommissionernas medelsbehov i en riktning, som mindre hårt anstränger riksgäldskontoret och riksbanken och bättre möjliggör utnyttjandet för kommissionernas behov av det i den allmänna rörelsen befintliga kapitalet.

I dylikt syfte har nu mellan riksgäldskontoret och landets 23 största banker träffats preliminärt avtal om en kredit, förslagsvis beräknad till 550 miljoner kronor, avsedd att användas för finansierandet av folkhushållningskommissionens, industrikommissionens och bränslekommissionens verksamhet. Av kreditbeloppet, som givetvis skulle hålla sig inom ramen av de reservationsanslag, som för uppehållet av kommissionernas verksamhet av riksdagen beviljats eller må komma att beviljas, äro cirka 225 miljoner kronor avsedda för återbetalning av kommissionernas nuvarande skulder till riksgäldskontoret och återstående beloppet ämnat att användas för deras fortsatta rörelse. Avtalet skulle enligt den preliminära överenskommelsen gälla till utgången av innevarande år men därefter kunna förnyas, varje gång på sex månader.

För egen del anser jag det ifrågasatta avtalet innebära en, såvitt nu kan bedömas, i betraktande av omständigheterna tillfredsställande lösning av den svåra frågan om medelsanskaffningen för kommissionerna. Genom avtalet skulle sålunda bland annat vinnas den fördelen, att staten för fyllandet av medelsbehovet för kommissionerna kunde påräkna medverkan från samtliga större kreditanstalter i landet,

något som i sin tur skulle medföra, att vissa tillgodohavanden i utlandet lättare bleve disponibla för likviderandet av i utlandet inköpta varor.

Då riksdagen emellertid tidigare uttalat sig ifråga om principerna för kommissionernas finansiering och därvid ställt sig på den ståndpunkten, att deras ekonomiska transaktioner i möjligaste mån borde förmedlas genom riksbanken, har det synts mig, som om en förändring därutinnan av den art, som nu är ifrågasatt, icke borde vidtagas, utan att riksdagen beretts tillfälle att uttala sig i frågan. I dylikt syfte har jag ansett mig böra till protokollet i det av chefen för jordbruksdepartementet nu föredragna ärende lämna upplysning om det huvudsakliga innehållet i preliminäravtalet.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson tog härefter ånyo till orda samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen, att användas för finansiering av import till riket av för folkhushållningen erforderliga förnödenheter, å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 115,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

Utskottet.

Ifrågavarande framställning avser beredande av medel för bestridande av särskilt de kostnader, som torde komma att föranledas av statens omhändertagande i viss omfattning av den import av för vår folkhushållning erforderliga förnödenheter, vilken på sätt i statsrådsprotokollet omförmälts ställts i utsikt genom överenskommelse med vissa främmande stater. Då av det belopp å 85,000,000 kronor, som av årets riksdag redan beviljats såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen hänsyn ej tagits till den import, varom nu är fråga, har för ändamålet ett ytterligare belopp av 115,000,000 kronor ansetts erforderligt och har detta belopp beräknats så att det avser att täcka endast de importkostnader, för vilkas bestridande enskilt kapital icke kan förväntas bliva disponibelt.

I betraktande av den synnerliga angelägenheten att genom import förvärva vad vi särskilt för vårt livsuppehälle oundgängligen behöva utöver vad som kan frambringas inom det egna landet och då staten under för handen varande förhållanden givetvis nödgas att i avsevärd utsträckning direkt påtaga sig av importen förorsakade kostnader och bestyr, torde för ändamålet erforderliga medel böra anvisas. Det begärda anslagsbeloppet ger ej anledning till erinran.

Beträffande de allmänna principerna för kristidskommissionernas finansiering, vilken fråga berörts i nämnda statsrådsprotokoll, har utskottet, som med hänsyn till riksdagens tidigare i ämnet gjorda uttalande anser, att kommissionernas ekonomiska transaktioner i möjligaste mån böra förmedlas genom riksbanken, likväl i betraktande av vad i samma protokoll anförts rörande svårigheterna för närvarande i detta avseende icke velat motsätta sig att såsom nu ifrågasatts kreditavtal jämväl träffas med landets privata kreditinrättningar.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen, att användas för finansiering av import till riket av för folkhushållningen erforderliga förnödenheter, å tilläggsstat för år 1918 såsom utgift för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 115,000,000 kronor.

Beträffande sättet för dessa medels anskaffande torde statsutskottet framdeles avgiva förslag.

Stockholm den 6 juni 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Herrar greve Hamilton, Lindblad, Hellström, greve Axel Wachtmeister, Sjöblom, Johansson, Nilsson i Landeryd, Lundström, Sävström, friherre Silfverschiöld, Norin och Larsson.